

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЧУПРІКОВА ІРИНА ЛЕОНІДІВНА

УДК 343.141/143(477)

**ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У СВІТЛІ НОВОГО
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений юрист України
АЛЕНІН Юрій Павлович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
СЕРГЄЄВА Діана Борисівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя;

кандидат юридичних наук, доцент
ТРОФИМЕНКО Володимир Михайлович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
доцент кафедри кримінального процесу

Захист відбудеться «___» _____ 2016 р. о ____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Існування в кримінальному процесі такого ганебного факту, як порушення прав людини, а також тісний зв'язок кримінально-процесуального примусу з правами і свободами людини і громадянина вимагає чіткого регулювання всіх процесуальних дій, які можуть будь-яким чином вплинути на обсяг цих загальновизнаних прав і свобод, а також безумовного дотримання норм, що їх закріплюють, та невідворотності відповідальності для осіб та органів, які ці права порушують.

Намагаючись бути повноцінним членом міжнародного співтовариства, Україна прагне удосконалити кримінально-процесуальне законодавство з урахуванням вимог міжнародних договорів: Конвенції про надання правової допомоги та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах (Мінська конвенція) 1993 р., Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р., Договору між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу в цивільних і кримінальних справах 1992 р., Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах 1959 р. Важливим кроком на шляху розвитку кримінально-процесуального законодавства у зазначеному напрямку стало прийняття Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), який в цілому відповідає міжнародним стандартам у цій сфері.

У новому КПК удосконалено майже всі кримінально-процесуальні інститути та приділено значну увагу доказам і доказуванню. Значення доказування полягає в тому, що лише за його допомогою стає можливим досягнення завдань кримінального судочинства. Будучи серцевиною кримінально-процесуальної діяльності, доказування забезпечує об'єктивність, своєчасність, повноту кримінального провадження та справедливості і невідворотності покарання.

У КПК 1960 року містилось лише посилення на допустимість доказів без чіткого закріплення їх джерел (ст. 65). У КПК 2012 року вперше визначено допустимість доказів як властивість, закріплено обставини, що на неї впливають, дано розгорнуту характеристику процедури визнання доказів недопустимими та чітко перераховано джерела доказів (показання, речові докази, висновки експерта та документи) (ст. 86). Однак, до цього часу, допустимість доказів як інститут кримінально-процесуального права ще не був предметом окремого дослідження у вітчизняній науці.

Водночас, протягом дії КПК понад трьох років вже стає очевидною необхідність удосконалення його норм щодо допустимості доказів, зокрема, щодо забезпечення прав сторони захисту по збиранню доказів, можливості давати показання з чужих слів малолітніми особами, запровадження поліграфологічного дослідження як різновиду експертизи тощо. Крім

того, у правозастосовній практиці накопичилося чимало питань відносно застосування норм КПК щодо допустимості доказів, які потребують вирішення на законодавчому рівні.

Окремі аспекти проблем допустимості доказів відповідно до КПК 2012 року досліджуються у наукових працях вітчизняних науковців: Н.М. Басай, В.В. Вапнярчука, В.П. Гмирка, Т.В. Лукашкіної, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, М.М. Стоянова, В.В. Тютюнника та ін. Однак у вітчизняній науці кримінального процесуального права до цього часу ще не було здійснено окремого комплексного дослідження допустимості доказів за КПК 2012 року.

Таким чином, наявність значної кількості законодавчих новел у регламентації допустимості доказів, запроваджених КПК 2012 року, відсутність спеціальних досліджень у цій сфері, необхідність удосконалення кримінально-процесуального законодавства у частині допустимості доказів та практики його застосування обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Удосконалення сучасного кримінально-процесуального законодавства та забезпечення його ефективності в умовах правової реформи» на 2011-2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671) на 2011-2015 рр.

Теоретичні та практичні аспекти дисертації досліджувалися також в межах виконання кафедрою кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» науково-дослідної теми «Комплексне дослідження доказової діяльності суду (судді) в кримінальному процесі України» з січня 2012 року по грудень 2013 року.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження теоретико-правових аспектів допустимості доказів як властивості за КПК 2012 р. та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення кримінально-процесуального законодавства у цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети вирішувалися наступні завдання:
визначити поняття та властивості доказів у кримінальному процесі та місце допустимості серед них;
охарактеризувати нормативну основу допустимості доказів за КПК 2012 року;
дослідити практику Європейського суду з прав людини та загальних судів України щодо допустимості доказів;

охарактеризувати критерії допустимості доказів (належні суб'єкт та спосіб збирання, надходження з належного джерела та законодавчо встановлена процедура фіксації);

з'ясувати умови, які впливають на допустимість доказів;

розглянути допустимість окремих категорій доказів (докази, отримані з порушенням принципу поваги честі та гідності, результати негласних слідчих (розшукових) дій та дані, отримані за допомогою поліграфа, гіпнозу);

сформулювати пропозиції щодо удосконалення кримінально-процесуального законодавства у частині регулювання допустимості доказів.

Об'єктом дослідження є кримінально-процесуальні правовідносини, що виникають, змінюються і припиняються в процесі збирання, перевірки та оцінки доказів та визначення їх допустимості або визнання недопустимими в кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є допустимість доказів у світлі Кримінального процесуального кодексу 2012 року.

Методи дослідження. У роботі використовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Історико-правовий метод дозволив проаналізувати становлення та розвиток кримінально-процесуального законодавства у сфері регулювання допустимості (підрозділи 1.1, 2.2, 3.3). За допомогою порівняльно-правового методу охарактеризовано норми щодо допустимості доказів та їх критеріїв КПК 1960 року та КПК 2012 року, міжнародно-правових актів на предмет відповідності їм актів національного законодавства, а також позитивний законодавчий досвід зарубіжних країн (Республіки Молдова, Литовської Республіки, Республіки Казахстан, Франції, США, Федеративної Республіки Німеччина, Японії) (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3). Метод синтезу допоміг визначити місце допустимості серед інших властивостей доказів, продемонструвати, що лише в сукупності їх можна говорити про таку суб'єктивну властивість, як достатність (підрозділи 1.1, 2.1). Для узагальнення судової практики застосовувався статистичний метод, який допоміг визначити особливості та закономірності судових рішень, що стосуються питань допустимості доказів (підрозділи 1.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Для отримання інформації від практичних працівників застосовувався метод анкетування (підрозділ 2.1).

Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові праці з теорії права, міжнародного, європейського, конституційного, кримінально-процесуального права, криміналістики, судової експертизи.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, акти кримінального, кримінально-процесуального законодавства України та деяких інших держав, постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять: рішення Європейського суду з прав людини; рішення Конституційного Суду України; узагальнення судової практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та інших судів; матеріали кримінальних проваджень; судові рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; результати анкетування слідчих, керівників органів досудового розслідування, співробітників органів прокуратури (2014 р.) – усього 73 особи.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального процесуального права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних, методологічних та практичних аспектів проблеми допустимості доказів за КПК 2012 року, з урахуванням прецедентної практики Європейського Суду з прав людини та національної судової практики.

У межах здійсненого дослідження отримано такі результати, які мають наукову новизну:

вперше:

визначено доцільність нормативного визначення кола осіб, які можуть давати показання з чужих слів, зокрема, запропоновано встановити обмеження можливості дачі показань з чужих слів для малолітніх осіб та осіб похилого віку, які через свої психологічні та фізіологічні особливості не можуть повною мірою давати оцінку почутому та побаченому;

запропоновано удосконалити процедуру повідомлення особі, щодо якої проводились негласні слідчі (розшукові) дії, про проведення таких дій. Зокрема, пропонується частину першу ст. 253 КПК викласти в наступній редакції: «Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути особисто письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження. Факт повідомлення повинен бути засвідчений підписом особи, яку повідомляють»;

обґрунтовано необхідність закріплення в КПК норми про те, що заміна прокурора не впливає на допустимість доказів, зібраних під його процесуальним керівництвом, якщо вони відповідають усім критеріям допустимості. Запропоновано доповнити ст. 37 КПК частиною четвертою наступного змісту: «Заміна прокурора, передбачена частинами першою та другою цієї статті, не впливає на допустимість доказів, зібраних під процесуальним керівництвом прокурора (групи прокурорів), призначеного відповідно до частини першої цієї статті»;

запропоновано для визначення дослідження на детекторі брехні використовувати термін «поліграфологічне дослідження» замість терміну

«поліграфічне дослідження», оскільки останнє має двоєке значення і більше підходить для промислової сфери, ніж для науки;

виділено критерії, що визначатимуть допустимість результатів, отриманих на основі поліграфологічного дослідження (якщо його буде визнано різновидом судової експертизи), а саме: дотримання прав і свобод особи при дослідженні; попередній медичний огляд піддослідного (з метою виключення можливості прийому медикаментів, які можуть вплинути на результат дослідження); добровільна згода особи, яку тестують. Аргументовано, що результати тестування на поліграфі можуть бути використані лише у сукупності з іншими доказами;

обгрунтовано доцільність доповнення частини третьої ст. 93 КПК положенням про те, що фактичні дані, зібрані стороною захисту, набувають процесуального статусу доказів лише за умови перевірки, оцінки і фіксації їх уповноваженими суб'єктами (слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд);

удосконалено:

поняття допустимості доказів з урахуванням визначених у доктрині кримінального процесуального права критеріїв допустимості доказів: «Допустимість – це властивість доказів, яка забезпечує правомірність їх використання для досягнення завдань кримінального судочинства і визначається чинним кримінально-процесуальним законодавством, належним (уповноваженим) суб'єктом збирання, законним способом отримання та формально визначеною формою фіксації»;

підхід до визначення достовірності та недостовірності доказів, який полягає в тому, що достовірність як властивість має суб'єктивний характер, оскільки визначається уповноваженим суб'єктом в процесі збирання і перевірки доказів та може варіюватися. Один і той самий доказ може бути достовірним для підтвердження одного факту та недостовірним для іншого. Отже, крім як в теорії, така властивість не потребує окремого виділення;

обгрунтування можливості проведення поліграфологічного дослідження як різновиду судової експертизи, з урахуванням зарубіжного досвіду із зазначенням спільних рис такої експертизи та поліграфологічного дослідження (необхідність спеціальних знань для особи, яка їх проводить, проведення обох досліджень в спеціально обладнаних приміщеннях та ін.);

дістало подальшого розвитку:

характеристика суб'єктів кримінального процесу з точки зору їх процесуальної право- та дієздатності в рамках доказування, властивостей, які визначають суб'єкта як належного з точки зору критеріїв допустимості;

підходи до визначення проблемних питань, які впливають на допустимість кожної категорії доказів (специфіка суб'єкта, особливості кожного джерела доказів, вимоги, які мають бути дотримані при закріпленні результатів);

пропозиції про закріплення в КПК специфіки допустимості інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, поліграфологічного дослідження і застосування гіпнозу.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого вивчення проблеми допустимості доказів та її критеріїв (Акт впровадження у науково-дослідний процес юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка);

правотворчій діяльності – для удосконалення кримінально-процесуального законодавства України у частині допустимості доказів;

правозастосовчій діяльності – для правильного застосування кримінально-процесуального законодавства у частині допустимості доказів;

навчальному процесі – при викладанні нормативного курсу «Кримінальний процес України», спеціальних курсів «Судовий контроль у кримінальному судочинстві» та «Прийняття кримінально-процесуальних рішень», підготовці підручників, навчальних та методичних посібників із зазначених дисциплін (Акт впровадження в навчальну діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 16 вересня 2015 року).

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на наукових, науково-практичних конференціях та засіданнях круглих столів: Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165 річчю Одеської школи права (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України» до 75 річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка (м. Київ, 6-7 грудня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні» (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України», присвяченій ювілею академіка С.В. Ківалова (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування» (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Регіональному круглому столі «Шляхи удосконалення кримінального процесуального

законодавства» (м. Одеса, 19 квітня 2013 р.); Круглому столі до 80-річчя з дня народження професора А.Я. Дубинського (м. Київ, 4 квітня 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 15 публікаціях, у тому числі 6 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті у зарубіжному періодичному виданні та 9 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та засіданнях круглих столів.

Структура. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що містять 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (188 найменувань), 4 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 191 сторінку, з них основний зміст – 164 сторінки, додатки – 9 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

Перший розділ «Загальна характеристика доказів та їх властивостей» складається з двох підрозділів, в яких проаналізовано сучасний стан дослідження обраної теми, практику Європейського Суду з прав людини та судів України щодо допустимості доказів та процедури визнання їх недопустимими.

У **підрозділі 1.1. «Докази та їх властивості за КПК 2012 року, місце допустимості серед них»** проаналізовано різноманітні підходи до визначення понять «докази», «доказування» в кримінальному судочинстві, їх властивостей. Приділено увагу дослідженню формування теорії доказів, у становленні і розвитку якої значну роль відіграли праці Л.Є. Владімірова, М.М. Михеєнка, Ю.К. Орлова, М.А. Погорєцького, В.Д. Спасовича, С. А. Шейфера та ін.

Детально розглядаються властивості доказів, закріплені в КПК (належність, допустимість), а також сформульовані в доктрині кримінального процесу (достатність, достовірність, недостовірність). Звертається увага на наявність суб'єктивізму з боку суб'єктів кримінального процесу (слідчого, прокурора, слідчого судді, суду), яким законом надано право оцінки доказів з точки зору їх належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних доказів – з точки зору достатності.

У **підрозділі** досліджуються теорії «плодів отруйного дерева», «чаю і чорнил», «асиметрії правил допустимості доказів», обґрунтовується,

що для національної юридичної практики вони мають значення лише на доктринальному рівні.

У *підрозділі 1.2. «Судова практика Європейського суду з прав людини та національних судів щодо допустимості доказів»* проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо допустимості доказів. Встановлено, що у разі надходження скарги про визнання доказів недопустимими або неправомірне визнання їх недопустимими національним судом, Європейський суд з прав людини передусім звертає увагу на дотримання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та внутрішньодержавного законодавства при їх збиранні та перевірці, а не на порушення окремих критеріїв допустимості.

Другий розділ *«Умови, які забезпечують допустимість доказів»* складається з трьох підрозділів, присвячених дослідженню критеріїв допустимості доказів: належного суб'єкта збирання, надходження з належного джерела та встановленого в КПК порядку отримання та фіксації.

У *підрозділі 2.1. «Належний суб'єкт збирання доказів»* проаналізовано існуючі в науці підходи до визначення суб'єктів доказування за певними критеріями: кримінально-процесуальна право- та дієздатність; право на відстоювання свого чи представницького інтересу; повноваження по збиранню доказів стосовно кожної зі сторін кримінального провадження.

Зазначено, що процесуальний статус прокурора як належного суб'єкта збирання доказів визначається його призначенням. Будучи самостійним у процесуальній діяльності, прокурор здійснює свої повноваження в конкретному кримінальному провадженні за призначенням керівника відповідного органу прокуратури. На основі аналізу ст. 37 КПК, що регулює порядок заміни прокурора, зроблено висновок, що дана норма не впливає на допустимість раніше зібраних у відповідному провадженні доказів, якщо дотримано всі інші критерії допустимості.

Процесуальний статус слідчого як належного суб'єкта збирання доказів визначається, по-перше, підслідністю та призначенням керівника органу досудового розслідування, а по-друге тим, що в даній сфері слідчий є найбільш дієвим учасником, оскільки може не лише самостійно збирати докази шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК), але й доручати проведення таких дій відповідним оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК). Доручення слідчим проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам наділяє їх відповідними правами та обов'язками щодо збирання доказів і дозволяє їх включити до кола належних суб'єктів.

Встановлено, що в певних випадках (ст. ст. 519-520 КПК) повноваження на вчинення процесуальних дій, які дають можливість отримати докази, виникають у керівника дипломатичного представництва чи консульської

установи України за кордоном, капітанів повітряних, морських чи річкових суден України за її межами, якщо вони перебувають під прапором України або оснащені розпізнавальним знаком України і приписані до порту, розташованого на території України, що в свою чергу також робить їх належними суб'єктами збирання доказів у конкретних, визначених законом випадках. У рамках міжнародного співробітництва у випадках звернення компетентних органів України про надання правової допомоги у кримінальних провадженнях до інших країн, належними суб'єктами збирання доказів вважатимуться працівники правоохоронних органів тієї держави, до якої надійшло звернення.

Обґрунтовано, що повноваження суду в рамках збирання доказів визначаються його можливістю за власною ініціативою залучати експерта в судовому розгляді та давати судові доручення на проведення процесуальних дій, а слідчого судді – його повноваженнями з надання дозволів на вчинення окремих слідчих (розшукових) дій, на які необхідний дозвіл уповноваженої особи (в даному випадку – ухвала) слідчого судді. Без такого дозволу отриманий в результаті доказ повинен бути визнаний недопустимим, оскільки він не відповідатиме критеріям допустимості. Також процесуальна дієздатність слідчого судді як належного суб'єкта збирання доказів підтверджується його повноваженнями на проведення допиту в рамках ст. 225 КПК, результати якого будуть допустимими навіть на судовому розгляді, не зважаючи на принцип безпосередності дослідження доказів, закріпленого ст. 23 КПК.

Зазначено, що хоча законодавець формально урівнює сторону захисту та потерпілого в правах по збиранню доказів зі стороною обвинувачення, але по суті ніяких процесуальних гарантій (крім адвокатського запиту) отримання речей, документів та інших відомостей, які можуть бути використані як докази, немає, а для проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій все одно необхідно клопотати до слідчого, прокурора, які в даному випадку і будуть належними суб'єктами збирання доказів.

У *підрозділі 2.2. «Належне джерело отримання як критерій допустимості доказів»* зазначено, що згідно з КПК процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, висновки експертів та документи (ч. 2 ст. 84).

Доведено, що при використанні показань як джерел доказів, суд повинен також досліджувати протоколи допитів, які були проведені на досудовому розслідуванні, оскільки вони стали основою для побудови обвинувачення. А якщо показання, дані на досудовому розслідуванні і під час судового розгляду, відрізняються, суд повинен з'ясувати причини таких розбіжностей, оскільки ними можуть бути неправомірні дії з боку правоохоронних органів, що може потягнути за собою визнання таких показань недопустимими.

Зроблено висновок про те, що малолітні та неповнолітні особи можуть давати показання з чужих слів, так як КПК не встановлює відповідної заборони,

що викликає заперечення, оскільки, по-перше, на них можуть здійснювати вплив як законні представники, педагоги, так і безпосередньо особа, яка надає первинні показання. По-друге, дана категорія осіб ще не пройшла всіх етапів соціальної формації, та її світосприйняття може бути спотворене як власними уявленнями, так і зовнішніми страхами або іншими факторами.

У зв'язку з цим запропоновано доповнити ст. 97 КПК положенням про заборону давати показання з чужих слів малолітніми особами.

Проаналізовано процесуальний статус експерта з точки зору його відношення до двох джерел доказів – показань та висновку експерта. З'ясовано, що показання експерта відповідатимуть критеріям допустимості, якщо вони відповідають загальним вимогам до показань і надаються щодо попереднього висновку. Висновок експерта, в свою чергу, буде визнаний допустимим доказом у випадку проведення експертизи відповідно до Закону України «Про судову експертизу».

Зазначено, що КПК 2012 року, на відміну від КПК 1960 року, остаточно визнано правомірною можливість примусового відібрання зразків для експертизи (ч. 3 ст. 245), що в свою чергу гарантує допустимість отриманих в результаті доказів.

У підрозділі 2.3. *«Дотримання належної процедури отримання та фіксації доказів»* запропоновано у деяких випадках передбачити можливість визнання доказів недопустимими навіть незважаючи на дотримання всіх критеріїв допустимості. Йдеться про провадження, які були внесені до ЄРДР за заявою потерпілого або заявника і були попередньо кваліфіковані як тяжкі (або особливо тяжкі) правопорушення, і в них проводилися негласні слідчі (розшукові) дії, але потім були перекваліфіковані у правопорушення невеликої або середньої тяжкості, а результати проведених негласних слідчих (розшукових) дій все одно використовувалися в якості допустимих доказів. У підрозділі обґрунтовано доцільність доповнення частини 2 ст. 87 КПК пунктом 7, у якому запропоновано закріпити положення про визнання таких даних недопустимими.

Обґрунтовано необхідність розмежування документів як самостійних джерел доказів від документів – речових доказів залежно від їх смислового навантаження. Якщо для вирішення завдань кримінального судочинства має значення зміст документа, відомості, які в ньому безпосередньо зазначені, то такий документ буде самостійним доказом. У випадку, коли доказову інформацію містить форма документу, матеріал, з якого він зроблений, або залишені на ньому сліди, то такий документ визнається речовим доказом.

Третій розділ *«Дискусійні питання допустимості деяких категорій доказів»* складається з трьох підрозділів, в яких досліджуються найбільш проблемні аспекти, пов'язані зі збиранням доказів: розмежування «законного обмеження» і «порушення» прав людини в кримінальному судочинстві;

застосування нестандартних способів отримання відомостей (поліграф, гіпноз), які можуть бути використані як докази; специфіка проведення негласних слідчих (розшукових) дій, яка може вплинути на допустимість отриманих результатів.

У *підрозділі 3.1. «Допустимість доказів, отриманих з порушенням принципу поваги честі та гідності особи»* йдеться про фізичний або психічний вплив на особу підозрюваного для отримання від нього відомостей, які він може приховувати і які можуть бути доказами його вини, що викликає питання про їх допустимість. Проаналізовано рішення ЄСПЛ за зверненнями осіб щодо застосування до них неправомірних заходів з боку правоохоронних органів, на основі яких сформувалися стандарти нелюдського поводження або такого, що принижує гідність особи. Так, у Рішенні ЄСПЛ за скаргою №3321/67 Данія, Франція, Норвегія, Швеція та Нідерланди проти Греції визначено, що нелюдське поводження або покарання – таке поводження, яке навмисно спричиняє тяжке розумове чи фізичне страждання, що за даних обставин є невинуватим; таке, що принижує гідність, поводження або покарання – поводження, яке грубо принижує особу перед іншими або примушує її діяти всупереч власній волі чи власним переконанням. Звернуто увагу на те, що вираз «невинуватим за даних обставин» є оціночним і законодавчо не закріпленим, у зв'язку з чим виникають труднощі у правозастосовній практиці.

У *підрозділі 3.2. «Допустимість доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій»* дано оцінку з точки зору допустимості доказів, отриманих в результаті такого способу їх збирання, як проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Звертається увага на необхідність чіткого розмежування законного втручання і порушення прав людини при проведенні таких дій. Зазначено про необхідність законодавчого закріплення результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також конкретного механізму повідомлення особі про те, що відносно неї здійснювались негласні слідчі (розшукові) дії, та права вимагати відшкодування моральної і матеріальної шкоди у разі встановлення відсутності підстав для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

У *підрозділі 3.3. «Допустимість відомостей, отриманих у результаті застосування поліграфа та гіпнозу»* досліджено правомірність використання відомостей, отриманих за допомогою поліграфа не лише для тестування співробітників правоохоронних органів, банківської системи та корпоративних працівників, а й для потреб кримінального процесу, а саме – проведення допиту з перевіркою його результатів на детекторі брехні. Запропоновано передбачити в КПК можливість допустимості такого роду показань за умов, якщо тестування буде визнано різновидом судової експертизи в п. 1.2.1. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Міністерством юстиції України 08.10.1998 року

№ 53 із закріпленням вимог до його проведення (за письмовою згодою тестованої особи, у комфортних умовах, з попереднім медичним обстеженням та дотриманням інших вимог закону).

Визначено особливості застосування гіпнозу в кримінальному провадженні. Встановлено, що його використання відрізняється від поліграфа своєю спрямованістю не на перевірку правдивості показань підозрюваного, обвинуваченого, а на відтворення спогадів свідків, потерпілого, які могли частково забути про певні події внаслідок психологічних травм, надмірного хвилювання та інших факторів, які впливають на психологічний стан людини. Зазначено, що дані, отримані шляхом гіпнозу, можуть бути використані в кримінальному процесі лише за наявності інших доказів, які їх підтверджують, та у сукупності з ними, а також за згодою сторін кримінального провадження.

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці системної концепції інституту допустимості доказів в кримінальному процесі відповідно до КПК 2012 року та формуванні на цій основі пропозицій з удосконалення вітчизняного кримінально-процесуального законодавства. До найбільш вагомих наукових результатів роботи належать такі:

1. У КПК 2012 року більш повно та чітко регламентується допустимість доказів та їх джерела порівняно з КПК 1960 року. У ст.ст. 86-89 КПК 2012 року визначено допустимість доказів як властивість, закріплено джерела доказів, перелік доказів, які обов'язково повинні бути визнані недопустимими, процедуру визнання доказів недопустимими. Виходячи зі змісту зазначених норм та існуючих доктринальних підходів у науці кримінально-процесуального права, видається можливим визначити допустимість як властивість доказів, яка забезпечує правомірність їх використання для досягнення завдань кримінального судочинства і визначається чинним кримінально-процесуальним законодавством, належним (уповноваженим) суб'єктом збирання, законним способом отримання та формально визначеною формою фіксації.

2. Достатність доказів містить елементи суб'єктивізму і характеризується сукупністю усіх наявних доказів, зібраних особою, яка здійснює їх оцінку (слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд), керуючись законом, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження. Тому не можна говорити про достатність доказів як властивість, оскільки саме по собі питання «чи є вся сукупність зібраних доказів достатньою для

винесення бажаного рішення?» буде вирішуватися у кожному конкретному випадку і залежно від того прийматися відповідне рішення чи ні.

3. За загальним правилом (ст. 37 КПК) прокурор здійснює свої повноваження в кримінальному провадженні з початку і до завершення. Водночас частиною четвертою ст. 36 та частиною третьою ст. 313 КПК передбачається можливість участі іншого прокурора у тому ж провадженні. Доцільним видається закріпити у частині четвертій ст. 37 КПК положення про те, що така заміна не впливає на допустимість раніше зібраних доказів, якщо вони відповідають усім іншим критеріям допустимості.

4. Статтями 519, 520 КПК закріплено повноваження на вчинення процесуальних дій керівником дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном, капітанів повітряних, морських чи річкових суден України за її межами, якщо вони перебувають під прапором України або оснащені розпізнавальним знаком України і приписані до порту, розташованого на території України, у випадках, коли кримінальне правопорушення вчиняється на території, якою вони керують. Будучи належним суб'єктом збирання доказів, керівник дипломатичного представництва чи консульської установи України або капітан повітряного, морського, чи річкового судна України може делегувати свої повноваження по проведенню процесуальних дій іншим службовим особам, уповноваженим на вчинення процесуальних дій, якщо він є потерпілим внаслідок вчинення відповідного кримінального правопорушення (ч.2 ст. 519 КПК), що в свою чергу робить належним суб'єктом збирання доказів службову особу, до якої ці повноваження переходять.

5. Запровадження можливості використовувати в кримінальному провадженні показань з чужих слів видається сумнівним через неможливість встановлення їх першоджерел та відсутність жодних обмежень щодо кола суб'єктів, які можуть давати такі показання. У зв'язку з цим доцільно викласти частину сьому ст. 97 у такій редакції: «У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимими доказами показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження, а також особами, які не досягли віку кримінальної відповідальності».

6. У рішеннях Європейського суду з прав людини по справах за зверненнями осіб щодо застосування до них неправомірних заходів з боку правоохоронних органів сформовано стандарти нелюдського поводження. Проте заходи державного примусу, що застосовуються до підозрюваного, так чи інакше будуть примушувати останнього до дій, які не відповідають його інтересам. Тому необхідно розмежувати і конкретно визначити обґрунтовані заходи примусового характеру як прояв імперативності кримінального

процесу, передбаченої чинним законодавством, та незаконні, необґрунтовані заходи до підозрюваного, обвинуваченого, засудженого (а інколи – свідка) як прояв нелюдського поводження.

7. З метою усунення прогалин чинного кримінально-процесуального законодавства частину другу ст. 87 слід доповнити пунктом 7 наступного змісту: «Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 260, 261, 262, 263, 264 (у частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, у разі зміни кваліфікації кримінального правопорушення на невеликої чи середньої тяжкості».

8. Необхідно більш чітко врегулювати порядок повідомлення особи про те, що відносно неї здійснювались негласні слідчі (розшукові) дії, і частину першу ст. 253 КПК викласти в наступній редакції: «Особи, права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути особисто письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження. Факт повідомлення повинен бути засвідчений підписом особи, яку повідомляють».

9. Видається доцільним замість терміну «поліграфічне дослідження» використовувати для іменування досліджень на детекторі брехні термін «поліграфологічне дослідження», а виділений в роботі вид дослідження показань на детекторі брехні іменувати поліграфологічною експертизою.

10. Для визнання результатів поліграфологічного дослідження допустимими видається необхідним додержання наступних умов його проведення:

- закріплення можливості використання поліграфа на законодавчому рівні;
- визнання дослідження на детекторі брехні різновидом судової експертизи;
- проведення поліграфологічного дослідження виключно за згодою підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого;
- дотримання при проведенні дослідження прав особи, яка проходить дослідження, передбачених міжнародно-правовими актами, Конституцією та законами України, нормами моралі та етики;
- забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого проходити дослідження на поліграфі у присутності захисника, свідка – у присутності адвоката, якщо він у нього є. У випадках, коли КПК передбачається обов'язкове залучення захисника, цей захисник повинен бути присутнім при поліграфологічному дослідженні;

- усунення будь-яких зовнішніх чинників, які можуть вплинути на достовірність інформації, яку покаже поліграф (незручні умови тестування, пригнічуюча обстановка, мигання світла, грубість персоналу);

- перевірка перед дослідженням чи не вживала особа, яка підлягатиме дослідженню, заспокійливих препаратів, а також шкіри досліджуваного в тих місцях, де буде прикріплено датчик;

- встановлення вікової межі проходження перевірки на поліграфі (пропонується дозволити таку перевірку з моменту настання віку кримінальної відповідальності і до того часу, поки особа здатна усвідомлювати свої дії та керувати ними);

- заборона перевірки на поліграфі показань з чужих слів;

- використання показань, отриманих за допомогою детектора брехні в якості доказів лише у сукупності з іншими доказами.

11. Для забезпечення процесуальної рівності сторони захисту зі стороною обвинувачення в рамках збирання доказів, а також забезпечення прав потерпілого та представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, що забезпечують їх належність як суб'єктів збирання доказів, абзац перший частини третьої ст. 93 КПК пропонується доповнити та викласти її в наступній редакції: «Сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право витребувати та отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речі, копії документів, відомості, висновки експертів, висновки ревізій, акти перевірок, які є джерелами доказів у кримінальному провадженні а також шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу, ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, що здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Фактичні дані, зібрані стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, можуть бути використані як докази лише за умови перевірки і оцінки їх слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом і фіксації у процесуальних документах».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чернега І.Л. Розвиток Інституту допустимості доказів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / І. Л. Чернега // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – №2(6). – С. 69-72.

2. Чернега І.Л. Допустимы ли в уголовном процессе сведения, полученные с помощью детектора лжи? / І.Л. Чернега // *LEGEA SI VIATA. Revista stiintifico-practica. MD.* – 2014. – №10. – С. 172-175.

3. Чернега І.Л. Місце допустимості серед інших властивостей доказів / І.Л. Чернега // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* – 2014. – №3, т. 3. – С. 230-234.

4. Чернега І.Л. Належний суб'єкт збирання як гарантія допустимості доказів / І.Л. Чернега // *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць.* – Одеса: Юридична література, 2014. – Вип. №74. – С. 402 – 406.

5. Чупрікова І.Л. Належне джерело отримання доказів як гарантія допустимості / І.Л. Чупрікова // *Електронне наукове видання Юридичний науковий електронний журнал.* – 2015. – №4. – С. 264-267.

6. Чупрікова І.Л. Деякі особливості процедури проведення допиту та пред'явлення для впізнання, які впливають на допустимість отриманих результатів / І.Л. Чупрікова // *Науковий журнал «Право і суспільство».* – 2015. – № 6. – С. 192-196.

7. Чернега І.Л. До питання про допустимість доказів в кримінальному провадженні / І.Л. Чернега // *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 30 листопада 2012 р.)* Т. 2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 385-387.

8. Чернега І.Л. До питання про допустимість доказів в світлі нового Кримінального процесуального кодексу України / І.Л. Чернега // *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка): матер. міжнар. наук.-практ. конф. 6-7 грудня 2012 р., м. Київ. – Х.: видавець Строков Д.В., 2013. – С.341-343.*

9. Чернега І.Л. Допустимість доказів, отриманих з порушенням принципу поваги честі і гідності особи / І.Л. Чернега // *Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства : матер. регіонального круглого столу (м. Одеса, 19 квітня 2013 р.) / відп. за вип. д.ю.н., проф. Ю.П. Аленін ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія».* – Одеса : Юридична література, 2013. – С. 163-168.

10. Чернега І.Л. Показання з чужих слів: новела чи регрес? / І.Л. Чернега // *Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (16-17 травня 2013 р.)*. Т.2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т “Одеська юридична академія”. – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 512-514.

11. Чернега І.Л. Недоліки правового регулювання та допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій /

І.Л. Чернега // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.). / відп. за вип. Ю.П. Аленін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С.134-137.

12. Чернега І.Л. Показання з чужих слів устами малолітніх та неповнолітніх. Проблеми допустимості / І.Л. Чернега // Проблемні питання застосування КПК України в сучасних умовах: матеріали круглого столу до 80-річчя з дня народження професора А.Я. Дубинського (м. Київ, 4 квітня 2014 р.). – К.: ФОП Ліпкан О.С., 2014. – С.182-184.

13. Чернега І.Л. Допустимість доказів, отриманих за допомогою поліграфа / І.Л. Чернега // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.). У 2 т. Т.1 / відп. ред. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2014. – С. 720-722.

14. Чернега І.Л. Висновок та показання експерта: особливості допустимості / І.Л. Чернега // Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 квітня 2015 р.) / відп. ред. Ю. П. Аленін. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 92-94.

15. Чернега І.Л. Прокурор як належний суб'єкт збирання доказів / І.Л. Чернега // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.): у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. – Одеса : Юридична література, 2015. – С. 354-356.

АНОТАЦІЯ

Чупрікова І.Л. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016.

Дисертація є одним із перших спеціальних комплексних досліджень теоретичних і практичних аспектів допустимості доказів, її місця серед інших властивостей доказів, особливостей критеріїв та обставин, які впливають на допустимість доказів та процедуру визнання їх недопустимими відповідно до КПК 2012 року.

У дисертації визначено поняття та властивості доказів і місце допустимості серед них. Охарактеризовано нормативну основу допустимості

доказів за КПК 2012 року. Досліджено практику Європейського суду з прав людини та вітчизняних судів щодо допустимості доказів.

Здійснено характеристику критеріїв допустимості доказів (належний суб'єкт збирання, надходження з належного джерела та законодавчо встановлена процедура фіксації). Розглянуто допустимість окремих категорій доказів (отриманих з порушенням принципу поваги честі та гідності, результати негласних слідчих (розшукових) дій та дані отримані за допомогою поліграфа, гіпнозу).

Сформульовано науково обгрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінально-процесуального законодавства у частині регулювання допустимості доказів.

Ключові слова: докази, властивості, допустимість доказів, недопустимість, належний суб'єкт, детектор брехні, критерії допустимості, належне джерело, належна процедура.

АННОТАЦИЯ

Чуприкова И.Л. Допустимость доказательств в свете нового Уголовного процессуального кодекса. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2016.

Диссертация является одним из первых специальных комплексных исследований теоретических и практических аспектов допустимости доказательств, ее места среди других свойств, критериев, которые ее определяют, и обстоятельств, влияющих на допустимость, а также процедуры признания доказательств недопустимыми в соответствии с положениями УПК 2012 года.

Раскрывается сущность и значение института допустимости доказательств в уголовном процессе. Формулируется понятие допустимости как свойства доказательств, которое обеспечивает правомерность их использования для достижения целей уголовного производства и определяется действующим уголовно-процессуальным законодательством, надлежащим субъектом собирания, законным способом получения и формально определенной формой фиксации.

Определены основные новеллы действующего УПК Украины, касающиеся допустимости доказательств, в сравнении с УПК 1960 года. Анализируется усовершенствование самого определения допустимости, а также перечня источников доказательств.

Характеризуется сходство института допустимости доказательств в отечественном УПК и Федеральных правилах о доказательствах США, откуда, вероятнее всего, данный институт был имплементирован в действующий УПК Украины.

Исследуется практика Европейского суда по правам человека по вопросам формирования стандартов нечеловеческого обращения, которые имеют весомое значение при определении правомерного или неправомерного поведения со стороны сотрудников правоохранительных органов.

Характеризуются критерии допустимости доказательств (надлежащий субъект собирания, получение из надлежащего источника, законодательно определенная процедура получения и фиксации). Анализируется каждый отдельный критерий и выделяются особенности, влияющие на них.

Рассматривается допустимость отдельных категорий доказательств (полученных с нарушением принципа уважения чести и достоинства человека, результаты следственных (розыскных) действий), а также данных, полученных с помощью полиграфа, гипноза.

Формулируются научно обоснованные предложения по совершенствованию уголовно-процессуального законодательства Украины в части допустимости доказательств, ее критериев и условий, влияющих на них.

Ключевые слова: доказательства, свойства, допустимость доказательств, недопустимость, надлежащий субъект, детектор лжи, критерии допустимости, надлежащий источник, надлежащая процедура.

SUMMARY

Chuprikova I.L. Admissibility of evidence in the light of the new Criminal Procedure Code. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate in law science, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative-investigative activity. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2016.

The dissertation is the one of first complex research of the theoretical and practical aspects relating to the admissibility of evidence, its place among other properties, the criteria that define it and circumstances which affect on the admissibility of evidence and procedure for recognition invalid in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code of 2012.

The concept of admissibility of the evidence and admissibility's place among them are defined. Normative basis by CPC 2012 for the admissibility of evidence

is characterized. Practice of European Court of Human Rights on the formation of inhuman treatment standards and admissibility of evidence are studied.

Criteria for admissibility of evidence (an appropriate collection, receipt of proper sources and fixing the statutory procedure) are defined. Admissibility of certain categories of evidence (obtained in violation of the principle of respect for the dignity, the results of covert investigative (detective) actions and data obtained using the polygraph, hypnosis) is identified.

Scientific substantiation of propositions on improvement of criminal procedural law in the field of regulation of the admissibility of evidence are formed.

Keywords: evidence, the admissibility of evidence, inadmissible, a proper subject, lie detector, criteria of admissibility, the proper source, the proper procedure.

Підписано до друку 15.04.2016 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1604-1а.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.